

УДК 351.72 (477)

ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ТА ФУНКЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ КОМІСІЇ З ЦІННИХ ПАПЕРІВ ТА ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

THE LEGAL STATUS AND FUNCTIONS OF THE NATIONAL COMMISSION ON SECURITIES AND STOCK MARKET OF UKRAINE

Пугачова Є.В.,

*аспірант кафедри правового забезпечення господарської діяльності
Харківського національного університету внутрішніх справ*

В статті розкриті та охарактеризовані основні принципи, функції та правове становище Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку України. Розглянуто сучасний стан організації Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку України. Розглянуто сучасний стан щодо здійснення діяльності Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку України.

Ключові слова: ринок цінних паперів, інвестори, емітенти, принципи, учасники ринку цінних паперів.

В статье раскрыты и охарактеризованы основные принципы, функции и правовое положение Национальной комиссии по ценным бумагам и фондовому рынку Украины. Рассмотрено состояние организации Национальной комиссии по ценным бумагам и фондовому рынку Украины. Рассмотрено состояние осуществления деятельности Национальной комиссии по ценным бумагам и фондовому рынку Украины.

Ключевые слова: рынок ценных бумаг, инвесторы, эмитенты, принципы, участники рынка ценных бумаг.

The article discloses and describes the main principles, functions and legal status of the National Commission on Securities and Stock Market of Ukraine. The state of the organization of the National Commission on Securities and Stock Market of Ukraine. The state of implementation of the National Commission on Securities and Stock Market.

Key words: the stock market, investors, issuers, principles, participants in the securities market.

Постановка проблеми. Організація діяльності Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку України має велике значення для функціонування надійної системи правовідносин в даній сфері, оскільки вона є одним із головних суб'єктів в правовідносинах на ринку цінних паперів. Сучасний стан

організації та здійснення діяльності Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку України (далі – НКЦПФРУ) має свої недоліки. Існування цих недоліків обумовлює низка чинників. По-перше, існує деяке відставання функціонування правових механізмів. По-друге, є необхідність узгодження

кількості та якості елементів вітчизняної правової системи з відповідними елементами правової системи Європейського Союзу. Тобто приведення українського законодавства до відповідних світових стандартів.

Відтак, актуальним є вирішення питання пов'язаним з удосконаленням вітчизняного законодавства щодо завдань і функцій НКЦПФРУ.

Виклад основного матеріалу. Згідно із Положенням про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку [1] Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку є державним колегіальним органом, підпорядкованим Президенту України, підзвітним Верховній Раді України. НКЦПФР здійснює державне регулювання ринку цінних паперів. НКЦПФР у своїй керується Конституцією і законами України, актами та дорученнями Президента України, актами Кабінету Міністрів України, Верховної Ради України та іншими актами законодавства, а також Положенням про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку. НКЦПФР утворюється у складі Голови Національної Комісії і шести членів Національної Комісії. Голова Національної Комісії та її члени призначаються та звільняються з посад згідно до указів Президента України та підзвітні Верховній Раді України. НКЦПФР, відповідно до Положення, може утворювати територіальні органи. Основною формою роботи НКЦПФР є засідання, які проводяться за рішенням Голови Національної Комісії у разі необхідності (але не рідше одного разу на місяць) [1].

На НКЦПФР (у межах повноважень, визначених законодавством) покладено обов'язок формування єдиної державної політики стосовно розвитку фондового ринку, його функціонування та забезпечення реалізації цієї політики, здійснення державного контролю за емісією і оборотом цінних паперів, в сфері спільного інвестування, в сфері накопичувального пенсійного забезпечення, в сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, які одержані злочинним шляхом, у сфері запобігання і протидії корупції та фінансування тероризму. НКЦПФР захищає права інвесторів завдяки заходам стосовно запобігання і припинення правопорушень в цій сфері. НКЦПФР повинна сприяти пристосуванню чинного законодавства до міжнародних стандартів, узагальнення практики застосування національного законодавства з цієї сфери. НКЦПФР координує діяльність державних органів з питань функціонування фондового ринку держави та деривативів, розробляє пропозиції із вдосконалення законодавства. НКЦПФР також здійснює нагляд за небанківськими фінансовими групами та їх підгрупами.

До діяльності НКЦПФР входить регуляторна діяльність (відповідно до вимог Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» [5]), ліцензійна діяльність (відповідно до Порядку та умов видачі ліцензії на провадження професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів), переоформлення ліцензії, видачі дубліката та копії ліцензії, затвер-

дженим рішенням НКЦПФР від 14.05.2013 № 817), підготовка і сертифікація спеціалістів (відповідно до Положення про сертифікацію фахівців з питань фондового ринку, затвердженого рішенням Комісії від 13.08.2013 № 1464), реєстрація емісії цінних паперів, моніторинг учасників фондового ринку (згідно із Законом України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» [3] та нормативно-правових актів НКЦПФР), річна звітність (згідно із Законом України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» [3]), фінансовий моніторинг (згідно із Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» [4]), правозастосування на фондовому ринку, розпорядження стосовно випусків цінних паперів, контрольна діяльність (згідно із Законом України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» [3]), корпоративне управління, адміністративні послуги, ведення реєстру рішень НКЦПФР щодо реклами цінних паперів та фондового ринку.

Метою регуляторної діяльності є вдосконалення державного регулювання на ринку цінних паперів, захист прав інвесторів та учасників ринку цінних паперів, в основі якої лежить принцип прозорості та відкритості. Напрямами цієї діяльності є розробка, прийняття, внесення змін до регуляторних актів фондового ринку та аналізу впливу цих актів на загальну результативність.

Відповідно до п. 6 Порядку та умов видачі ліцензії на провадження професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів) переоформлення ліцензії, видачі дубліката та копії ліцензії ліцензійна діяльність НКЦПФР, у встановленому нею порядку, видає ліцензії на такі види професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів): діяльність з торгівлі цінними паперами, що включає: дилерську діяльність, брокерську діяльність, діяльність з управління цінними паперами, андеррайтинг; діяльність з організації торгівлі на фондовому ринку; діяльність з управління іпотечним покриттям; депозитарну діяльність, що включає такі види діяльності: депозитарну діяльність депозитарної установи, діяльність із зберігання активів інститутів спільного інвестування, діяльність із зберігання активів пенсійних фондів, зберігання та обслуговування обігу цінних паперів на рахунках у цінних паперах та операцій емітента щодо випущених ним цінних паперів (депозитарну діяльність зберігача цінних паперів; депозитарну діяльність депозитарію цінних паперів), діяльність з клірингу та розрахунків за угодами щодо цінних паперів, діяльність з ведення реєстру власників іменних цінних паперів; клірингову діяльність [2].

Річна звітність за результатами своєї діяльності НКЦПФР проводиться згідно із Законом України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» на офіційному сайті Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку України, в якій зазначається стан ринку цінних паперів та тенденції його розвитку в майбутньому, діяльність професійних учасників на ринку цінних паперів. Також

в річному звіті висвітлюється облік прав власності на цінні папери, надається інформація про державне регулювання НКЦПФР на фондовому ринку та діяльність її структурних підрозділів і міжнародній співпраці [3].

Контрольна діяльність НКЦПФР проводиться згідно із Законом України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», метою якої є виявлення та попередження правопорушень законодавства, яке регулює оборот цінних паперів, встановлення справедливості і упорядкованості фондового ринку.

Фінансовий моніторинг проводиться згідно із Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» Відповідно до ст. 5 вказаного Закону суб'єктами первинного фінансового моніторингу є: банки, страховики (перестраховики), кредитні спілки, ломбарди та інші фінансові установи; платіжні організації, члени платіжних систем, еквайрингові та клірингові установи; товарні, фондові та інші біржі; професійні учасники ринку цінних паперів; компанії з управління активами; оператори поштового зв'язку, інші установи, які проводять фінансові операції з переказу коштів; філії або представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, які надають фінансові послуги на території України; спеціально визначеними суб'єктами первинного фінансового моніторингу є: суб'єкти підприємницької діяльності, які надають посередницькі послуги під час здійснення операцій з купівлі-продажу нерухомого майна; суб'єкти господарювання, які здійснюють торгівлю за готівку дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням та виробами з них, якщо сума фінансової операції дорівнює чи перевищує суму, визначену частиною першою статті 15 цього Закону; суб'єкти господарювання, які проводять лотереї та азартні ігри, у тому числі казино, електронне (віртуальне) казино; нотаріуси, адвокати, аудиторі, аудиторські фірми, фізичні особи – підприємці, які надають послуги з бухгалтерського обліку, суб'єкти господарювання, що надають юридичні послуги (за винятком осіб, які надають послуги у рамках трудових правовідносин) у випадках, передбачених статтями 6 і 8 цього Закону; фізичні особи – підприємці та юридичні особи, які проводять фінансові операції з товарами (виконують роботи, надають послуги) за готівку, за умови, що сума такої фінансової операції дорівнює чи перевищує суму, визначену частиною першою статті 15 цього Закону, у випадках, передбачених статтями 6 і 8 цього Закону; інші юридичні особи, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами, але надають окремі фінансові послуги [4].

До завдань і функцій, які покладені на НКЦПФР, відносяться нормотворча функція, розроблення програм та проведення наукових досліджень з приводу розвитку ринку цінних паперів; участь у розробленні Програми діяльності Кабінету Міністрів України; участь у розробленні проектів відповідних актів законодавства та у розробленні проекту закону про

Державний бюджет України, укладення в установленому законом порядку міжнародних договорів та угод у сфері регулювання фондового ринку та співпрацює з відповідними органами нагляду іноземних держав для здійснення нагляду на консолідованій основі; звітність за результатами своєї діяльності.

НКЦПФР виконує функції з управління об'єктами державної власності, які належать до сфери її управління; встановлення критеріїв професійної діяльності та порядку реорганізації і ліквідації професійних учасників фондового ринку; встановлення критеріїв здійснення професійної діяльності на фондовому ринку іноземними юридичними особами; встановлення критеріїв здійснення професійної діяльності на фондовому ринку підприємствами з іноземними інвестиціями; співпрацювання з центральним банком та Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг щодо здійснення державного регулювання у сфері ринків фінансових послуг та своєчасно їх повідомляє про спостереження і висновки, проводить оперативні наради з цими органами; погодження визначеної небанківською фінансовою групою відповідальну особу; роз'яснення законодавства про цінні папери; реєстрація та видання свідоцтва, ведення реєстру саморегульованих організацій, які об'єднують професійних учасників фондового ринку; визначення строків розгляду справ про порушення законодавства на фондовому ринку; здійснення контролю за дотриманням законодавства та системи ціноутворення у сфері обороту цінних паперів; встановлення наявності ознак маніпулювання на ринку цінних паперів; надання методологічної і методичної допомоги суб'єктам первинного фінансового моніторингу; забезпечення контролю державної таємниці та діяльності професійних учасників фондового ринку, ведення Ліцензійного реєстру і встановлення умов провадження професійної діяльності цих учасників; визначення умов стосовно отримання ліцензій та їх анулювання; координація роботи з підготовки фахівців на ринку цінних паперів; здійснює інші повноваження, які визначені чинним законодавством України та покладені Президентом України на НКЦПФР [1].

Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, в межах своєї компетенції, забезпечує виконання учасниками ринку цінних паперів виконання Конституції, актів Президента України, Кабінету Міністрів України та інших нормативно-правових актів, які регулюють діяльність фондового ринку; законність і правопорядок, додержання законних прав учасниками фондового ринку при здійсненні операцій із цінними паперами; виконання інших обов'язків, які прямо передбачені законодавством.

Таким чином, на НКЦПФР покладено такі функції, як економічна, соціальна, правозастосовча, контрольна, нормотворча, організаційно-виконавча, регулятивна, юрисдикційна, координаційна, стимуляційна, міжнародна.

Економічна функція обумовлює створення підґрунтя, необхідного для економічної діяльності держави, сталого розвитку суспільства і встановлення

фінансової стабільності, забезпечення суспільного добробуту. Низька економічна ефективність держави є перешкодою для реалізації державних програм, напрямків для розвитку добробуту.

Соціальна функція направлена на забезпечення особистості, на створення гідних умов життя, надання гарантованого Конституцією України мінімуму життєвих благ. Соціальна функція обумовлює доступність суспільних благ кожному, забезпечення стабільності соціуму.

Правозастосовча функція обумовлює виконання Конституції і законів України, актів та доручень Президента України, актів Кабінету Міністрів України, Верховної Ради України, Положення про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку та інших актів законодавства.

Контрольна функція направлена на спостереження та перевірку діяльності учасників фондового ринку, усіх елементів фондового ринку відповідно до його організації правового забезпечення. Ця функція також направлена на запобігання правопорушень і неправомірних дій учасників ринку цінних паперів, на захист прав як публічних, так і приватних інтересів, вона є забезпеченням чіткого функціонування механізму фондового ринку.

Нормотворча функція полягає в створенні норм і правил, що допомагають учасникам фондового ринку правомірно здійснювати свою діяльність, контролювати ринкові відносини, забезпечити належну ринкову поведінку, створювати відповідну структуру ринку цінних паперів. Практично втілюється в написанні нормативних актів та роз'ясненнях Національної Комісії.

Організаційно-виконавча функція полягає в організації НКЦПФР діяльності учасників ринку цінних паперів та виконанні при цьому власних завдань Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, які визначені законодавством.

Регулятивна функція направлена на керівництво діяльності учасників ринку цінних паперів.

Юрисдикційна функція обумовлює діяльність із застосування санкцій при здійсненні правопорушень учасниками фондового ринку. Виконання цієї функ-

ції забезпечує своєчасне та ефективне покарання правопорушників. Юрисдикційна функція повинна бути нерозривною із функцією захисту прав і свобод громадян.

Ціль діяльності Комісії обумовлює розробку стратегічних напрямків, постановку цілей, які направлені на економічний та соціальний розвиток держави і поєднані у єдину систему. Відповідно до цього НКЦПФР приймає рішення і розробляє механізм їх реалізації, визначає пріоритети економічного розвитку, які досягаються через ринок цінних паперів.

Координаційна функція обумовлює шляхи досягнення поставлених цілей, збалансованість важливих економічних пропорцій, управління та направлення діяльності учасників фондового ринку.

Стимуляційна функція зумовлює направлення діяльності учасників фондового ринку через систему пільг. Вона пов'язана в тому числі і з активізацією розвитку суспільства.

Міжнародна функція. Так як одним із основних завдань НКЦПФР є сприяння адаптація національного фондового ринку до міжнародних стандартів, ця функція має велике значення. НКЦПФР згідно із чинним законодавством укладає міжнародні договори та інші угоди з відповідними органами закордонних держав стосовно питань співробітництва у сфері регулювання фондового ринку; виконує обмін досвідом і інформацією з питань регулювання ринку цінних паперів і корпоративного управління. Вона сприяє конструктивному розвитку держави.

Висновки. Отже, НКЦПФР має велике значення при здійсненні правових засад державного регулювання фондового ринку, контролю за емісією та оборотом цінних паперів і деривативів. Вона має завдання, функції та відповідальність щодо питань регулювання фондового ринку та його контролю. НКЦПФР співпрацює з іншими державами у межах своєї компетенції та у відповідності до державної політики у сфері зовнішніх відносин, з органами державної влади над програмами економічного розвитку держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Положення «Про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку», Затверджене Указом Президента України від 23 листопада 2011 року N 1063/2011 Аристотель. Твори. – Т. 4. – М., 1983. – С. 830.
2. Порядок та умов видачі ліцензії на провадження професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів), переоформлення ліцензії, видачі дублікату та копії ліцензії, затвердженим рішенням НКЦПФР від 14.05.2013 № 817.
3. Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні».
4. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 1, ст. 2).
5. Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 9, ст. 79).